

Односкладні речення в поезії Олени Теліги

**студентки освітньо-кваліфікаційного рівня
магістр за спеціальністю
“Українська мова та література”
Жукової І. О.**

Викладач доц. Т.Є.Недашківська

ПЛАН

1. Життєвий та творчий шлях Олени Теліги.
2. Односкладні речення в віршах Олени Теліги.
3. Означено-особові речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.
4. Інфінітивні речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.
5. Номінативні речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.
6. Вірші Олени Теліги.

ЛІТЕРАТУРА

- Арполенко Г.П. Структурні типи інфінітивних речень// УМЛШ. – 1977.- №3.-С. 43 – 51.
- Белік М.В. “Пішла, бо знала, повернеться!”// Шкільна бібліотека. – 2007. - №6. – С.61 – 62.
- Берегиня України: За матеріалами радіопрограми для жінок “Берегиня”, що звучали в ефірі протягом 1991 – 1994 років/ Авт. – упоряд. Т. Костенко. – К.: Мистецтво, 1995. – 288с.:іл.
- Брицин В.М. Односкладні речення в українській мові: до питання методології їх спостереження // Мовознавство. – 2001.- №3.- С. 81 – 87.
- Горяний В.Д. Синтаксис односкладних речень. – К.: Радянська школа, 1984. – 126с.

ЛІТЕРАТУРА

- Жадан Л. “Тільки тим дана перемога, хто й болі сміятися міг”// Шкільна бібліотека. – 2007. - №6. – С. 63 – 66.
- Кухаренко і. Вивчення односкладних речень: Комунікативно – діяльнісний підхід // Дивослово .- 2005. - №10. - С. 38 – 40.
- На зов Києва: Український націоналізм у 11 світовій війні. Збірник статей, спогадів і документів/ Ред. К. Мельник, О. Лащенко, В. Верига. – К.: Дніпро, 1994. – 540с.
- Олена Теліга. Збірник. / Редакція і примітки О.Ждановича; Видання Українського Золотого Хреста в ЗАС, 1977 – 473с. - іл.
- Олена Теліга. Листи. Спогади./ Упоряд. Н. Миронець. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2003. – 400с.:іл.
- Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови: Підручник. – 3 –тє вид., перероб. і доповн. – Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248с.

ЛІТЕРАТУРА

- Празька поетична школа. Антологія/ Упоряд. О.Г. Астафєва, А.О. Дністровського. – Харків: Веста: Видавництво “Ранок”, 2004. – 256с. – (Програма з літератури).
- Єрмакова С.Д. Про однорідність головних членів у односкладних реченнях // УЛМШ. – 1964. - №10
- Слинько І.І. Чи є односкладні речення? // Мовознавство. – 1985. - №4. – С.48 – 53.
- Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. / За загальною ред. Акад. АН УРСР І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1972. – 511с.
- Чирва Г.М. Безособові речення // УМЛШ. – 1974.- №3. – С. 22 – 34.
- Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 408с.

Життєвий та творчий шлях Олени Теліги.

Олена Теліга народилася 1907 року в Петербурзі, в сім'ї відомого вченого гідротехніка Івана Шовгенева. В 1917 році родина Шовгенових перебирається до Києва, де батько обіймав посаду міністра в уряді Української Народної Республіки. Коли Київ захопили більшовицькі загони Муравйова і почалися розстріли непокірних українців, сім'я Шовгенових опинилась за кордоном. В 1925 році вони переїхали до Праги, де О. Теліга вступає на історико – філологічний відділ Українського педагогічного інституту ім. Драгоманова. У Празі познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Михайлом Телігою. Майбутній чоловік знайомить поетесу зі своїми друзями, свідомими українцями: Л. Мосендзом, Є. Маланюком, Ю. Дараганом. В цьому середовищі формується її світогляд.

У 1929 році в Варшаві Олена Теліга отримує посаду вчителя в українській школі та в недільному дитячому клубі при Союзі Українок. В цей час вона пише найкращі свої поезії, друкується в місцевій пресі, виступає з доповідями, знайомиться з визначними політичними діячами того часу.

У 1939 році, із початком Другої світової війни, О.Теліга переїжджає до м. Кракова, де знайомиться з О. Ольжичем. Ця подія стане важливою в житті поетеси. Вона стає членом Організації Українських Націоналістів.

Життєвий та творчий шлях Олени Теліги.

В 42 році арештована гестапівцями і розстріляна в Бабиному Яру.

Олена Теліга лишила нащадкам скромну спадщину. Її поетичний доробок невеликий за обсягом. Дві збірки “Душа на сторожі” (1946), та “Прапори духа”(1947) з'явилися вже посмертно. В її доробку пульсує драматична сучасність, панує вічний бунт, боротьба за оновлення світу і людини в ньому, рішучий протест проти безбарвної “нудоти життя”. Поезія Олени Теліги – це поезія жінки – воїна. В першу чергу – жінки. Її поезія наповнена чуттями, її вірші – сповідь її душі. В поезіях О. Теліги вирує саме життя.

У 1947 в газеті “Новий Шлях” з'явилася стаття Валі Конди (Шанхай), де вона висловила свою думку, щодо поезій Олени Теліги: “На мою думку, Олена Теліга в своїх поезіях дає здоровий і правильний підхід до розв'язки чуттєвих питань, у взаємовідносинах чоловіка і жінки та їх взаємовідносинах, як членів одної нації і рівноправних та рівновартних борців за національні ідеали”.

Односкладні речення в віршах Олени Теліги.

Перед тим, як аналізувати односкладні речення в поезіях Олени Теліги, доречно пригадати їх визначення: “Односкладні речення – речення з одним наявним головним членом речення, що не потребують поповнення другим головним членом”. (К.Ф. Шульжук)

У віршах Олени Теліги, видатної української письменниці – емігрантки, ми можемо знайти велику кількість односкладних речень, які насамперед відрізняються своєрідною структурою, способом використання їх в тексті, сполученнями слів. Використання односкладних речень в текстах певною мірою пов’язується з характером і життєвими позиціями митця. Її вірші прямі, кожне слово підібране, виважене, чітке, має свою неповторну роль і місце. Односкладні речення допомагають письменниці розкрити зміст вірша, передати його суть читачеві, надати йому потрібне емоційне забарвлення.

Завдання нашої роботи є розгляд певних видів односкладових речень, які найбільш всього притаманні поезіям Олени Теліги: означено – особові, інфінітивні, номінативні.

Означено-особові речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.

<p>Односкладні означено – особові речення – речення, головний член яких виражений дієсловом дійсного способу першої або другої особи однини чи множини теперішнього або майбутнього часу, а також наказового способу і вказує особовим закінченням на означену особу.</p>	<p>- дієслово першої особи однини та множини дійсного способу:</p>	<p>" Не лічу слів. Даю без міри ніжність" (Сучасникам). " Тобі ж подарую зброю: Цілунок гострий, як ніж" (Вечірня казка)</p>	<p>В віршах О. Теліга найчастіше використовує означено-особові речення. Нерідко письменниця вживає їх разом з двоскладними реченнями, в яких є потреба наголосити на особі мовця чи співрозмовника. Використання письменницею односкладних означено-особових речень робить висловлювання динамічними, а також сприяє уникненню нагромадження займенників.</p>
	<p>- дієслово другої особи однини та множини дійсного способу:</p>	<p>" Гойдайте ж кличний дзвін! Кришіть вогонь із кремнів!" (Мужчинам) " Повернувсь, хоч тебе й не кликала. Залишайся." (Подорожній).</p>	
	<p>- дієсловом наказового способу:</p>	<p>" Гойдайте ж кличний дзвін! Кришіть вогонь із кремнів!" (Мужчинам) " Замкни у моїх долонях ненависть свою і гнів!" (Вечірня пісня).</p>	

Інфінітивні речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.

<p>Односкладні інфінітивні речення – речення, головний член яких виражений синтаксично незалежним інфінітивом.</p> <p>О. Теліга використовує інфінітивним реченням без частки <i>би</i> (<i>б</i>), яким притаманні такі модальні значення:</p> <p>За метою висловлювання безособові інфінітивні речення поділяються на розповідні, питальні, спонукальні.</p>	<p>- необхідність, неможливість, неминучість, наявність/ відсутність дії чи стану:</p>	<p>"<i>Легко жить без великих хотінь!</i> (<i>Сонний день</i>)</p> <p>"<i>Забрати все! Себе віддати всьому!</i> " (<i>Відвічне</i>).</p>	<p>Особливість інфінітивних речень в тому, що вони не вказують на особу виконавця дії, і читачі відчують себе співучасниками.</p> <p>У віршах О.Теліги інфінітивні речення сприяють змалюванню психологічного напруженого стану людини, передають настрої готовності до рішучих дій. Експресивність таких конструкцій посилюється питальною чи окличною інтонацією.</p>
	<p>- спонукання: наказ, просьба, порада, побажання, заклик до виконання / невиконання певної дії:</p>	<p>" <i>Махнуть рукою! Розілляти вино!"</i> (<i>Махнуть рукою</i>).</p>	
	<p>- розповідні:</p>	<p>" <i>Пливти все далі, віддавшись хвилі."</i>(<i>Танго</i>)</p>	
	<p>- спонукальні:</p>	<p>"<i>Махнуть рукою! Розілляти вино!"</i> (<i>Махнуть рукою</i>).</p>	

Номінативні речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.

<p>Односкладні номінативні речення – головний член яких виражений іменником у формі називного відмінка.</p>	<p>Називний відмінок номінативних речень, у віршах О. Теліги, уявлення не описує, не зображує процесу сприймання, а негайно викликає в уявленні зображення певної речі, явища, почуття:</p>	<p>"Любов – лише тобі." (Сьогодні кожний крок)</p>
	<p>Автор використовує номінативні речення, щоб уповільнити час, події, звернути увагу на внутрішні почуття ліричного героя, що згодом стає джерелом чи результатом подій чи авторських роздумів:</p>	<p>" Безтурботність і світлий спокій..." Сонний день всі думки придушив." (Сонний день).</p>
	<p>Вживання номінативних речень має особливий емоційний вплив на читача, допомагає увиразнити почуття, певний настрій. Виражає медитативне самопочуття ліричного героя:</p>	<p>"Любов – лише тобі." (Сьогодні кожний крок...)</p>
	<p>В віршах Олени Теліги номінативні речення здебільшого функціонують, як самостійні речення. Однак бувають випадки, коли вони є частинами інших речень. Контекст, що йде далі розвиває тему, уточнює, конкретизує:</p>	<p>Безтурботність і сміливий спокій... Сонний день всі думки придушив. «Сонний день».</p>

Номінативні речення та особливості їх використання в поезіях Олени Теліги.

Щодо загальноприйнятої класифікації, то здебільшого О. Теліга використовує буттєві номінативні речення.

Буттєві номінативні речення. Виконують описову функцію і використовуються за умови, коли в усній чи письмовій формі необхідно зафіксувати існування, наявність певного предмету. Факту, події, часу, названих прямим відмінком.

Здебільшого письменниця використовує буттєві номінативні речення. Використовує для того, щоб зафіксувати існування, наявність певного явища, предмета, фаху, події, часу, названих прямим відмінком. Вони поширені здебільшого в художньому стилі. О. Теліга передає через ці речення почуття, емоції, використовує їх при описах, стисло передає обстановку.

***Безтурботність і світлий спокій...** «Сонний день»*
***Любов** – лише тобі. «Сьогодні кожний крок...»*
*Мій **день** єдиний! Неповторне **свято!** «Неповторне свято».*
*Та ось вже **ніч!** І на руці твої **дотик.** «П'ятий поверх».*

Вірші Олени Теліги.

Сьогодні кожний крок хотів би бути вальсом.
Не студить вітер уст – зігрівся коло них.
І радість моїм тонким, рухливим пальцям
Торкатись інших рук – і квітів весняних.

Любов – лише тобі. А це її уламки,
Це через край вино! В повітря квіт дерев!
Це щастя, що росте в тісних обіймах рамки
Закритої душі і рамку цю дере!

Щоб зайвину свою розсипати перлисто:
Комусь там дотик рук, комусь гарячий сміх.
Ось так приходить мент, коли тяжке намисто
Перлинами летить до випадкових ніг.

Вірші Олени Теліги.

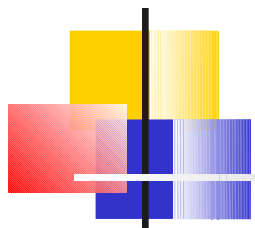
ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

За вікнами день холоне,
У вікнах – перші вогні...
Замкни у моїх долонях
Ненависть свою і гнів!
Зложи на мої коліна
Каміння жорстоких днів
І срібло свого полину
Мені поклади до ніг.
Щоб легке, розкуте серце
Співало, як вільний птах,
Щоб ти, найміцніший, сперся,
Спочив на моїх устах.
А я поцілунком теплим,
М'яким, мов дитячий сміх,
Згашу полум'яне пекло
В очах і думках твоїх.

Вірші Олени Теліги.

Та завтра, коли простори
Проріже перша сурма –
В задимлений, чорний морок
Зберу я тебе сама.
Не візьмеш плачу з собою –
Я плакати буду пізніш!
Тобі ж подарую зброю:
Цілунок гострий, як ніж.
Щоб мав ти в залізнім свисті
Для крику і для мовчань –
Уста рішучі, як вистріл,
Тверді, як лезо меча.

Дякую за увагу!